

UKÁZKA

Tomáš
Špidlík

Matka
Boží

Tři
mariánské
modlitby

Současné otázky

74.

Tomáš
Špidlík

Matka
Boží

Tři mariánské modlitby

*Na obálce je vitráž Maria se Sluncem života
akad. mal. Jana Jemelky*

© Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2020

ISBN 978-80-7412-386-3 (pdf 2020)

Předmluva

Křesťané odvozují své jméno od Krista, svého Pána. On je středem jejich života a světlem světa. Mariánská úcta toto světlo neumenšuje, naopak ještě více ho v jeho nádheře a síle zviditelňuje. Kristus je Bůh, který se vtělil, stal se člověkem prostřednictvím lidské matky, aby spasil svět. Jak by mohl existovat Spasitel, kdyby tu nebyli ti, kteří jsou spaseni? Panna Maria je předobraz člověka dokonale vykoupeného Kristem. Nuže, kdo chce poznat účinky Kristovy spásy, ať vzhledne k Panně Marii.

Život Panny Marie je nejhezčí duchovní četba, předčí všechny životopisy svatých. V líčení jejího života najdeme jen několik málo zmínek o vnějších událostech, jsou shrnuty v hutné zkratce: evangelium zmiňuje život Marie jen v několika řádcích. Ty jsou však plné vnitřního významu, každá událost je vyjádřením tajemství toho či onoho dogmatu. Definujeme-li moudrost jako umění žít a užívání všech možností daru života, který jsme obdrželi, Panna Maria se stává nejmoudřejší, vede nás na cestě k věčnosti.

O Panně Marii bylo v průběhu dějin církve napsáno nespočet pojednání. Úcta k ní je pro většinu

křesťanů pramenem poznání. Poznávají ji především z modliteb, jimiž se na ni obracejí. Pro tuto knížku jsme proto vybrali následující metodu: shrnuli jsme učení církve o Panně Marii a vkládáme tento výběr do meditací o třech hlavních modlitbách: *Ždrávas Maria*, *Magnificat* a *Ždrávas Královno*.

*Zdravas Maria*¹

Zdravas Maria

Úryvek o zvěstování Panně Marii je často předmětem rozjímání a kázání. K této události existuje bezpočet vyobrazení. Tento okamžik lidských dějin rozhoduje o všem, je dovršením stvoření. Lidské setkávání s božským světem je základní otázkou každého náboženství a odpovědi na ni jsou velmi různé. Bible se již od počátku zabývá těmito dvěma protilehlými skutečnostmi.

Kapitoly, které následují po vyprávění o stvoření a prvním hříchu, až do 11. kapitoly knihy *Genesis* schematicky vykreslují dějiny celého lidstva, zatímco od 12. kapitoly můžeme sledovat dějiny vyvoleného národa. V první části najdeme úryvek o babylonské věži (srv. *Gn 11,1–9*). Stavba věží, které slouží i jako chrámy, symbolizuje lidské úsilí dosáhnout toho, co je božské, vlastními silami a uskutečnit lidskou společnost, která by byla jednotná a svorná. Toto úsilí skončí teologickým a sociologickým fiaskem, protože se nelze dostat až k Bohu, který přebývá na nebesích, a lidé si bez Boží pomoci nerozumí, mluví různými jazyky: „Hospodin zmátl jazyk celé země.“ (*Gn 11,9*)

Počínaje kapitolou *Gn 12* vyprávění dostává jiný ráz. Abraháma vyvolil sám Bůh a vyprávění o Jákobově žebříku v *Gn 28* je opačnou paralelou k babylonské věži. Když Jakub spal na poušti jako ubohý utečenec, „zdál se mu sen: na zemi stál žebřík sahající nahoře až do nebe. Po něm vystupovali a sestupovali Boží andělé“. (*Gn 28,12*) Tento obraz evokuje dosažení ideálu, který sledovali stavitelé babylonské věže, nikoli lidskými silami, vzepětím rozumu a vůle stvořených bytostí, ale spíše naopak, sestoupením Boha, který promlouvá z výsosti: „Tvých potomků bude jako prachu země, rozšíříš se na západ a na východ, na sever a na jih. V tobě a tvém potomstvu budou požehnány všechny národy země. Já budu s tebou, budu tě chránit, kamkoli půjdeš. Přivedu tě zpátky do této země. Neopustím tě, dokud nesplním, co jsem ti slíbil.“ (*Gn 28,14–15*)

Celé následující dějiny Izraele jsou postupným odhalováním tohoto zaslíbení. V rozličných chvílích, i v těch nejosudnějších, Bůh sestoupí, aby chránil a spasil svůj národ. A není vůbec nahodilé, že v okamžiku, kdy nehodný král Achaz o tom pochybuje, Izaiáš oznamuje snad nejkrásnější proroctví Starého zákona, které má naplnit zaslíbení dané na počátku: „Hle, panna počne a porodí syna a dá mu jméno Emanuel (to je *Bůh s námi*).“ (*Iz 7,14*)

Jákob viděl anděly, jak k němu sestupují. Nyní, v samotném završení pradávného plánu spásy přichází anděl Gabriel do Nazareta k Panně a zdraví ji: „Bud' zdráva, milostiplná! Pán s tebou!“ (*Lk 1,28*) Pozdrav

obvykle vyslovuje ten, kdo přichází, a v našem případě je to posel samotného Boha. Vzhledem k tomu, že představuje stvrzení věčné spásy, anděl je východními ikonopisci často znázorňován jako silný muž, který přináší rozhodující poselství pro celé lidstvo. Jeho pozdrav je přeložen do latiny a západních jazyků neutrálním slovem *Ave!* V řečtině a ve slovanských jazycích se místo toho říká: *Raduj se! Bud' zdráva!* Zdá se, že tento výraz je pro danou okolnost vhodnější. To, že církev přidává ještě Mariino jméno, má další duchovní význam. Obvykle jméno k pozdravu přidáváme, abychom vyjádřili, že se setkáváme s dobře známou osobou. Anděl, který přináší Panně Marii zvěst, ukazuje na osobní a privilegované vyvolení, jež bylo u Boha od věčnosti.

Milosti plná

Darům, které dostáváme od Boha, se všeobecně říká *milost*. Bůh Bible je zjevně Bohem plným milosrdenství a milosti (srv. *Ez 34,6*). Svoji přízeň sesílá na ty, které si vyvolí. Je přirozené, že mezi nimi má první místo Ježíš, vtělený Boží Syn, jak to dosvědčuje evangelista: „Neboť Zákon byl dán skrze Mojžíše, milost a pravda přišly skrze Ježíše Krista.“ (*Jan 1,17*) Člověk tedy dostává milost podle toho, do jaké míry je ve spojení s Ježíšem. Kdo by mohl být spojen se Spasitelem více než jeho matka? Ona přijala do svého lůna, do svého života, plnost vtělené milosti.

Taková plnost je s hříchem neslučitelná. Proto katolíci vyznávají dogma o neposkvrněném početí Panny Marie. Je pravda, že pravoslavní teologové se proti této definici staví, avšak i oni obhajují dokonalou čistotu Matky Boží. Vladimír Losskij například píše: „Ona představuje vrchol svatosti. (...) Byla bez hříchu i tam, kde univerzální hřích vládne (...), v ní se nemohl hřích uskutečnit.“² Stejnou myšlenku vyjadřuje i Pavel Evdokimov: „Je organicky spjata s potomstvem Adamovým, sdílí společný úděl se všemi lidmi. Přesto je však Maria uchráněna jakékoli osobní nečistoty a všeho zla, které se v ní stalo nečinným.“³ Za povšimnutí stojí způsob, jímž se autor vyjadřuje: Maria je „chráněna jakékoli osobní nečistoty“.⁴ Z toho plyne, že hřích je třeba přičíst osobě, přirozenost nehřeší.

Důvod, proč pravoslavní teologové formulaci tohoto katolického dogmatu odmítají, vyrůstá z obavy, že z takového pohledu na Pannu Marii podle nich plyne, že by neměla účast na naší hříšné přirozenosti, kterou jsme zdělili od Adama. Dogma však nic takového neříká. I Ježíš vzal na sebe naši přirozenost, a přesto je ve své osobě neposkvrněný Beránek. Jeho Božská moc zvítězila nad každým osobním zlem a plnost milosti měla v Panně Marii stejný účinek.

Nicméně zde existuje nebezpečí, že i katolíci budou dogma o neposkvrněném početí chápat negativně, jakoby se jednalo o pouhý Boží dar, a Panně Marii by se tak nepřičítala jakákoli vlastní zásluha.

Poznámky

- ¹ Do podoby, jak ji známe dnes, se modlitba *Ždrávas Maria* vyvíjela postupně. Skládá se ze dvou částí: z pozdravu anděla Panně Marii ve chvíli zvěstování (srv. *Lk* 1,28) a zvolání Alžběty (srv. *Lk* 1,42). Církev k této první části navíc přidala další část ve formě prosby: „Svatá Maria, Matko Boží, atd.“ Je těžké přesněji určit, kdy křesťané začali Matku Boží těmito slovy vzývat. Spojení dvou veršů evangelia najdeme ve východních liturgiích svatého Jakuba (která se slouží v Jeruzalémě), svatého Marka (liturgie Koptů) a svatého Jana Zlatoústého (slavená v Konstantinopoli pravděpodobně od konce 5. nebo začátkem 6. století). V této epoše se přidává i oslovení jménem *Maria*, jak to můžeme pozorovat v liturgii svatého Bazila. Jméno *Ježíš* uvedené na konci se přednášelo poprvé v koptštině (asi v 5. století), zatímco na Západě se s ním setkáme až ve 12. století. V té době se modlitba *Ždrávas Maria* začíná často recitovat a přidává se k *Otčenáši* a *Vyznání víry*. Tento zvyk se šířil zásluhou středověkých řeholních řádů, především cisterciáků, premonstrátů, dominikánů, servitů a dalších. Jednalo se však pouze o první část textu. Zvolání *Svatá Maria* se začíná objevovat až v 17. století jako rozšíření prvního zvolání litaní: *Svatá Maria, oroduj za nás!* Toto rozšíření je někdy obsáhlejší, někdy kratší.
- ² LOSSKIJ, V.N., *A l'image et à la ressemblance de Dieu*, Aubier-Montaigne, Paris 1967, s. 202.
- ³ EVDOKIMOV, P.N., *La novità dello Spirito*, Ancora, Milano 1979, s. 289n.

Obsah

Předmluva	<u>5</u>
Zdravas Maria	<u>7</u>
Magnificat	<u>33</u>
Zdravas Královno	<u>52</u>
Místo závěru. Akatistos	<u>71</u>
Poznámky	<u>72</u>

Tomáš Špidlík

Matka Boží

Tři mariánské modlitby

Z italského originálu

La Madre di Dio

přeložila Růžena Růžičková-Sanicola

Odpovědný redaktor Pavel Ambros

Návrh obálky Tomáš Ježek

Sazbu písmem Baskerville Ten Pro

zhotovilo Refugium dtp

Vydalo nakladatelství Centra Aletti

Refugium Velehrad-Roma, s.r.o.

Křížkovského 4, 772 01 Olomouc

e-mail: refugium@refugium.cz

www.refugium.cz

jako svou 557. publikaci

Vydání první

Olomouc 2020

ISBN 978-80-7412-386-3

cena 70 Kč (včetně DPH)